Při hypotekách, které zapsány jsou v zemských deskách, v knihách městských nebo pozemkových může si dáti věřitel knihovně poznamenati žalobu na soud podanou, jestliže žaluje přímo vlastníka zástavy. O tuto poznámku budiž zažádáno buďto u soudu knihovního nebo u téhož soudu, u něhož byla podána i žaloba (srv. § 4 nař. min. sprav. ze dne 19. září 1860 č. 212 ř. z.). Takováto poznámka má v zápětí, že žaloba účinna jest i naproti každému pozdějšímu vlastníku zástavního statku dle míry stanovené v § 443 o. o. z. a zejména tedy že lze na základě právoplatného nálezu učiněného o poznamenané žalobě nebo na základě smíru k exekuci se hodícího vésti exekuci na zástavní statek bezprostředně proti každému jeho vlastníku. Nebyla-li knihovní poznámka žaloby zanesena, může býti povolena exekuce zastaveného statku jen na základě právoplatného nálezu vydobytého proti vlastníkovi onoho statku nebo na základě smíru s ním uzavřeného. O exekuci lze tu žádati buď hned při podávání žaloby nebo teprve později, jen když žalovaný jest ještě knihovním držitelem v té době, kdy došla k úřadu knihovnímu žádost sama. Jestliže přešlo vlastnictví zástavy teprve v té době, kdy věc exekuci podléhá, stanoví § 89 ex. ř., že má býti k návrhu vymáhajícího věřitele povolena knihovní poznámka vykonatelnosti jeho pohledávky (srv. §§ 88 a 89 ex. ř.). Podmínkou toho jest, aby bylo lze vykonati pohledávku tuto, pro niž vtěleno již bylo právo na základě smlouvy uzavřené již před okamžikem vykonatelnosti pohledávky. Co se týče povolování a výkonu poznámky této platiti mají ustanovení všeobecného zákona knihovního ze dne 25. července 1871 č. 95 ř. z. s odchylkami uvedenými v § 88 ex. ř. I nabývá touto poznámkou pohledávka přímo vykonatelnosti naproti každému pozdějšímu nabývateli nemovitosti nebo podílu nemovitosti (§ 89 posl. odst. ex. ř.).

V řízení o takovýchto poznámkách budiž této doby šetřeno všeobecných ustanovení §§ 75—105 a 122—133 zák. knih.; §§ 59 a 60 zák. knih. o poznámce žaloby hypotekární jsou totožnými s §§ 3, 4 a 5 citovaného nař. min. ze dne 19. září 1860 č. 212 ř. z., jenže dle zákona knihovního působí poznamenaná (soudní nebo notářská) výpověď pohledávky hypotekární naproti pozdějšímu vlastníku statku (srv. Stubenrauchův komentář z r. 1899 ku § 466 o. o. z. a k tomu § 1417 o. o. z.).

**Žaloba odpůrčí** viz Odporování jednáním práv.

**Žaloba o zmatečnost a obnovu.**

I. Pojem.

Žaloba o zmatečnost jest ona žaloba, jíž se pro nicotnost může v odpor bráti určité rozhodnutí právní moci nabyvší, kterýmž vyřízen byl nějaký spor právní, nebo — jak prof. Ott praví (srv. str. 542 jeho »Soustavného úvodu ve studium nového soudního řádu) — žaloba o zmatečnost (Nichtigkeitsklage) jest právním ústavem přísné spravedlnosti určeným k odstranění účinků rozhodnutí právní moci nabyvšího, jež za rozsudek pokládáno býti nemůže, byť bylo rozhodnutím sporu správným, jelikož se jemu nedostává nejpodstatnější podmínky platného řízení, totiž buď soudce v tom kterém případě způsobilého nebo řádného zastoupení stran.

Žaloba o obnovu jest právním ústavem pouhé slušnosti (aequitas) k odstranění ostří rozsudku správného na platném řízení se zakládajícího, ať již právní moci nabyl anebo nenabyl, z důvodu zákonem uznaného (dolus criminalis a noviter reperta — srv. spis Ottův tamtéž); jest tedy žaloba o obnovu ona žaloba, kterouž se může řízení rozsudkem skončené

k návrhu strany z určitých zákonných důvodů obnoviti. Oné mimořádné pomoci, kterouž dv. dekrety ze dne 4. června 1789 č. 1015 sb. zák. soudních a ze dne 14. října 1803 č. 629 sb. zák. soud. poskytovaly proti řízení uzavřenému právoplatným rozsudkem, avšak zmatečnému pro účast nějaké osoby nepožívající processní způsobilosti, potřebí jest rozšíření a dokonalejšího tvaru. Uvedení do předešlého stavu (in integrum restitutio) směřující naproti vynesenému výroku nepostačuje jednak, jak upraveno jest v nynějším právu procesním — pro veškery případy, na něž by tento ústav slušnosti odnášeti se měl, a jednak musí restituce v řízení ústním a při uvolnění zásady eventuálnosti doznati jistých obmezení. Těmto požadavkům vyhověti má mimořádná pomůcka právní odporovati rozhodnutím cestou žaloby o zmatečnost nebo žalobou s obnovou. Odpor děje se buďto pro zmatečnost, nicotnost, která zhojiti se nedá (querella insanabilis nullitatis), dotýkajíc se náležitostí podstatných pro každý soudcovský výrok, nebo se odpor tento činí proto, že soudce, jakkoli dle předloženého materiálu processního správně nalezl, tož přece nálezem svým ublížil straně, jelikož skutkový podklad jeho výroku neodpovídá pravému stavu věcí. V prvním případu odporuje se rozhodnutí žalobou o zmatečnost, v případu druhém pak žalobou o obnovu. Účelem obou těchto žalob jest pravidelně docíliti obnovu řízení nálezem skončeného a spravují se v ohledu processuálném téměř stejnými zásadami.

Než mezi oběma těmito ústavy jest velezávažná vnitřní rozdílnost, pokud totiž lze žádati za zrušení vydaného rozhodnutí buďto pro zmatečnost či jen z ohledů slušnosti; podrobněji záleží rozdíl mezi žalobou o zmatečnost a mezi žalobou o obnosu v tom, že

1. žaloba o zmatečnost zakládá se na určitém porušení zásad processuálných, a nezáleží na tom, zda utrpěla tím strana materielně příkoří či-li nic, kdežto žaloba o obnovu místo má proti rozsudku opírajícímu se o takové důvody, které přímo obsahují hmotné bezpráví proti straně některé.

2. Žaloba o zmatečnost vznésti se může proti rozhodnutím konečným, ať jsou vydána již ve formě rozsudku nebo usnesení, kdežto žaloba o obnovu obmezuje se jen na odpor proti rozsudkům.

3. Žaloba o zmatečnost připouští se jen proti rozhodnutím nabyvším moci práva, ale žaloba o obnovu může býti podána již prve, než rozsudek vejde v moc práva, tedy již od toho okamžiku, kdy vynesla rozsudek instance první (srv. blíže zprávu o motivech ku vládní předloze strana 313, 314).

II. Důvody, na nichž zakládati se může žaloba o zmatečnost, jsou dle zákona tyto:

1. nalézající soudce byl z důvodů zákonem stanovených vyloučen z výkonávání soudcovského úřadu v daném sporu právním (srv. § 529 č. 1. c. ř. s.).

2. některá strana nebyla v řízení vůbec zastoupena, nebo měla-li potřebí zákonného zástupce, nebyla zastoupena zákonným zástupcem svým, pokud vedení processu nebylo dodatečně řádným způsobem schváleno (§ 529 č. 2 c. ř. s.).

Žaloba o zmatečnost však nemá místa:

*a)* v případnosti naznačené pod č. 1., jestliže důvod vyloučení, v případnosti uvedené pod č. 2. pak nedostatek processní způsobilosti nebo zákonného zastoupení bezvýsledně byl ku platnosti přiváděn již prve, než

rozhodnutí nabylo moci práva, buďto žádostí odmítací (srv. §§ 21 a 22 jur. normy), návrhem na prohlášení řízení za zmatečné nebo ve způsobě nějakého opravného prostředku (srv. § 592 odst. 4 c. ř. s.); žaloba o zmatečnost místa nemá dále,

*b)* mohla-li strana důvod vyloučení (č. 1) v dřívějším řízení již nebo nějakým opravným prostředkem ku platnosti přivésti (§ 529 odst. 5).

III. Důvody žaloby o obnovu jsou:

1. podvržení (zhotovení nepravé) listiny nebo padělání listiny, na níž se rozsudek zakládá (§ 530 č. 1 c. ř. s.);

2. dopustil-li se některý svědek nebo znalec falešné výpovědi nebo odpůrce při výslechu svém spáchal křivou přísahu, a rozsudek zakládá se na této výpovědi (§ 530 č. 2 c. ř. s.);

3. byl-li rozsudek vydobyt podvodným cestou soudního řízení trestního stíhaným jednáním zástupce strany, jejího odpůrce nebo zástupce tohoto (§ 530 č. 3 c. ř. s.);

4. jestliže soudce vynášeje rozsudek nebo nějaké dřívější rozhodnutí, na němž rozsudek založen byl, vzhledem ku právní rozepři dopustil se na úkor strany nějakého porušení svých úředních povinností trestných dle zákona trestního (§ 530 č. 4 c. ř. s.);

5. jestliže trestní nález, na němž rozsudek spočívá, zrušen byl jinakým rozsudkem vešlým v moc práva (§ 530 č. 5 c. ř. s.);

6. jestliže strana nalezne nebo použíti může dříve již vyneseného, právní moci nabyvšího rozsudku o témže nároku nebo o témže poměru právním, kterýžto rozsudek po právu víže strany, mezi nimiž řízení obnoveno býti má (§ 530 č. 6 c. ř. s.);

7. jestliže strana nabude povědomosti o nových skutečnostech nebo nalezne průvodní prostředky nebo možnosti nabude upotřebiti jich, jichž předvedení nebo použití v řízení dřívějším bylo by mělo pro ni v zápětí příznivější rozhodnutí u věci hlavní (§ 530 č. 7 c. ř. s.).

8. Obnovu povoliti lze i ku provedení důkazů z projednání vyloučených, jestliže by použití těchto důkazů v řízení dřívějším patrně bylo mělo pro stranu v zápětí příznivější rozhodnutí ve věci hlavní (§ 530 č. 8 c. ř. s.).

IV. Příslušnost.

Výhradně příslušným k žalobě o zmatečnost a k žalobě o obnovu vznesené v případu shora pod č. 4 (provinění soudcovo) jest ten soud, kterýž vynesl rozsudek žalobou v odpor vzatý, jestliže však béře se v odpor více rozsudků vynesených v témže sporu právním soudy různých instancí, příslušným jest tu výhradně jen nejvyšší ze soudů těchto (srv. § 532 odst. 1 c. ř. s.).

Ve všech ostatních případech (§§ 530 č. 1, 2, 3, 5, 6, 7, a § 531) musí býti žaloba o obnovu podána u processního soudu 1 stolice; jestliže však dotýká se důvod odporovací ku platnosti přiváděný pouze rozsudku vyneseného v instanci vyšší, dlužno žalobu podati u dotyčného soudu vyšší stolice (srv. § 532 odst. 2 c. ř. s.).

Soudce, pro jehož účast v rozhodnutí podává se žaloba o zmatečnost (§ 529 č. 1 c. ř. s.), nebo pro jehož chování vznáší se žaloba o obnovu dle § 530 č. 4, budiž vyloučen z vedení projednávání, jakož i z rozhodování o žalobě o zmatečnost nebo obnovu. Byla-li obnova povolena, budiž odbýváno řízení u věci hlavní důvodem odporu napadené u onoho soudu,

u něhož podána byla žaloba o obnovu; jestliže však soud tento nemůže dle ustanovení platících pro toto řízení vyříditi hlavní věc až ve stadiu dospělosti k rozsudku, budiž odbýváno u onoho soudu, jenž povolán byl ku projednání věci hlavní ve stolici prvé (§ 541 c. ř. s.).

V. Řízení.

Žaloba budiž podána do nepřekročitelné lhůty jednoho měsíce; jak se tato lhůta jednoho měsíce v jednotlivých případech žaloby počítati má, udáno jest blíže v § 534 c. ř. s.

Po uplynutí deseti let od toho dne, kdy vešel rozsudek v moc práva, nelze více vznésti žalobu, vyjímaje případ naznačený v § 529 č. 2 c. ř. s. (t. j. případ, kde strana vůbec neb nikoli řádného zástupce neměla). Soud má před položením roku k ústnímu jednání a to při sborových soudech v neveřejném sezení zkoumati, spočívá-li žaloba na některém zákonném důvodu k odporu (§§ 529—531 c. ř. s.) a byla-li vznesena ve lhůtě zákonné (srv. § 538 c. ř. s.). Není-li tu některé z těchto náležitostí, nebo nemá-li místa podaná žaloba z některého důvodu naznačených v § 230 odst. 2 c. ř. s. (t. j. nepříslušnost soudu, nedostatek procesní způsobilosti nebo zákonného zastoupení), budiž tato žaloba usnesením zamítnuta jakožto nezpůsobilá k ustanovení roku k ústnímu projednání (§ 538 c. ř. s.). K žádosti soudu povinen jest žalobce osvědčiti ony okolnosti, ze kterých vychází na jevo, že zákonná lhůta byla zachována (§ 538 c. ř. s. na konci).

VI. Obsah žaloby.

Žaloba musí jmenovitě obsahovati tyto body:

1. označeno budiž rozhodnutí v odpor vzaté;
2. označen budiž zákonný důvod k odporu (důvod zmatečnosti nebo obnovy);
3. udány buďtež okolnosti, které nasvědčují tomu, že zákonná lhůta ku žalobě byla zachována, a označeny buďtež průvody k tomu pohotově jsoucí;
4. udány buďtež okolnosti podstatné k posouzení příslušnosti;
5. prohlášení, pokud se činí návrh na odstranění rozhodnutí v odpor vzatého, a které jiné rozhodnutí u věci hlavní se navrhuje (§ 536 c. ř. s.).

VII. Žaloba o obnovu následkem činů trestných.

Žádá-li se o obnovu pro nějaký trestný čin uvedený v § 530 č. 1—4 c. ř. s. a nedošlo ještě pro čin takový k právoplatnému odsouzení, má soud procesní bez předchozího ústního jednání přikročiti k zahájení trestního řízení k tomu konci, by vyšetřen a zjištěn byl tvrzený čin trestný. Proti tomuto usnesení není opravného prostředku (§ 539 c. ř. s. odst. 1.). Rok k ústnímu jednání o žalobě o obnovu budiž teprve po právoplatném skončení trestního řízení a to jen v té případnosti položen, vedlo-li toto řízení buďto k právoplatnému odsouzení pro čin trestný předváděný k zdůvodnění žaloby o obnovu, nebo nevedlo-li trestní řízení k odsouzení z jinakých důvodů než pro nedostatek skutkového podkladu nebo pro nedostatek důkazů. Jinak budiž žaloba po oznámení výsledku řízení trestního jako nemístná zamítnuta. I toto zamítnutí děje se bez předchozího ústního líčení a při sborových soudech usnesením učiněným v neveřejném sezení. Trestní soud nebo úřad zastupitelství státního má vždy, oznamuje usnesení o tom, že se řízení trestní nezavedlo nebo zastavilo, výslovně označiti důvod, proč nebylo řízení trestní zavedeno nebo proč bylo zastaveno (§ 539 c. ř. s. závěrečná věta).

VIII. Řízení o povolené obnově.

Jestliže má se líčení u věci hlavní odbývati u soudu příslušného ku rozhodnutí o přípustnosti obnovy, může soud ohlásiv rozhodnutí vyhovující žádosti o obnovu nařídíti usnesením, že před vyhotovením tohoto rozhodnutí jednáno bude u věci hlavní. Proti tomuto usnesení není prostředku opravného. Rozhodnutí o přípustnosti nebo nepřípustnosti obnovy budiž v tomto případu pojato v rozhodnutí o věci hlavní (§ 542 c. ř. s.). Ukáže-li se teprve při ústním líčení, že žaloba o zmatečnost nebo žaloba o obnovu spočívá na důvodu, jehož zákon k odporu neuznává, nebo že žaloba ta nebo ona pozdě byla podána, budiž žaloba usnesením zamítnuta (§ 533 c. ř. s.). Jestliže podá se žaloba o obnovu současně s odvoláním nebo s revisí proti témuž rozsudku nebo za trvání odvolacího a revisijního řízení, budiž z úřední povinnosti nebo k návrhu neprodleně přerušeno řízení odvolací nebo revisijní, jestliže se

*a)* ku platnosti přivede některý z důvodů obnovy uvedených v § 530 č. 1—5 c. ř. s., a

*b)* přiloží se v prvopisu nebo v ověřeném opisu k žalobě vynesený právoplatný rozsudek trestní (§ 544 c. ř. s. odst. 1.).

Jestliže byla žaloba o obnovu právoplatným způsobem zamítnuta, budiž přerušené řízení o opravných prostředcích znovu zahájeno z úřední povinnosti nebo k návrhu, jenž podán budiž u onoho soudu, který právě v rukou měl řízení odvolací nebo revisijní v té době, kdy přerušení bylo nařízeno (§ 546 odst. 2. civ. ř. s.).

Pokud nenařizuje zákon, aby k podané žalobě o obnovu přerušeno bylo řízení o prostředcích opravných, nemá vznesení žaloby o obnovu odkládacího účinku pro okamžitou právní moc a vykonatelnost rozsudku v odpor vzatého a tedy dosud právní moci nenabyvšího; srv. § 547 odst. 1. c. ř. s. a contrario odst. 2. téhož § 547 c. ř. s., kdež výslovně zákon praví: »Na vykonatelnost v právní moc vešedšího rozsudku v odpor vzatého nemá podání žaloby o zmatečnost nebo podání žaloby o obnovu vlivu«; avšak dle § 42 č. 1 a 2 řádu exek. může se povoliti odklad exekuce, byl-li příslušný návrh k tomu podán.

## Žaloba spravovací.

I. Pojem.

Žaloba spravovací (o spravení záznamu) jest ona žaloba, kterouž se domáhá osoba, v jejížto prospěch vydobyt byl knihovní záznam určitého věcného práva na nějaké nemovité věci, prokázati toto věcné právo a spraviti samotný záznam jeho (§ 40 řádu knih. §§ 439 a 445 o. o. z.). Žaloba o spravení záznamu jest odrůdou žalob určovacích, (srv. čl. »Žaloby určovací« a k tomu roz. ze dne 12. září 1884 č. 8822 sb. č. 10.160; roz. ze dne 23. ledna 1884 č. 14.669, sb. č. 9856; roz. ze dne 3. dubna 1873 č. 3030 sb. č. 4928, repert. nál. č. 46) a odnáší se ku spravení záznamu práva vlastnického, práva zástavního a práva služebnosti, jakož i k záznamu práv nájemních, práva koupě zpátečné anebo práva předkupního.

II. Příslušnost.

Příslušným jest dle volby žalobcovy soud bydliště nebo onen soud, jemuž by žalovaný podléhal, kdyby měl bydliště své na dotyčném nemovitém statku. Výjimku z tohoto pravidla stanoví § 115 řádu knih., dle něhož zakročiti se má v tom případu, když vázne simultánní zástavní